

РЕЦЕНЗИЯ

От доц.д-р Таня Панайотова Градинарова, доцент по граждански процес в Юридически факултет на УНСС, член на научното жури за защита на дисертационния труд на Даниела Любомирова Зарева, докторант в самостоятелна форма на обучение към Центъра за юридически науки на Бургаския свободен университет на тема **„Обжалване на определенията, постановявани от първоинстанционния съд в производството по граждански дела“** за придобиване на образователната и научна степен **“доктор“** по професионално направление 3.6. Право (Граждански процес)

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със заповед № УМО-88/16.03.2020 г. на Ректора на Бургаския свободен университет съм определена за член на научното жури за защита на дисертационния труд на Даниела Любомирова Зарева на тема **„Обжалване на определенията, постановявани от първоинстанционния съд в производството по граждански дела“** за придобиване на образователната и научна степен **„доктор“** по професионално направление **3.6. Право (Граждански процес)**, научна област **3. Социални, стопански и правни науки**.

1. Данни за дисертанта.

Докторантът Даниела Любомирова Зарева е магистър по право на Юридически факултет на Бургаския свободен университет от 1998 г. След завършване на юридическото си образование от м. юли 2002 г. до момента осъществява дейност като адвокат, вписан в Адвокатска колегия – гр. Стара Загора с основни сфери на дейност правни услуги и процесуално представителство по граждански, административни и административно - наказателни дела. От март 2000 г. е асистент по дисциплините граждански процес и обща теория на правото към Центъра за юридически науки в Бургаския свободен университет.

2. Данни за докторантурата.

Представеният дисертационен труд е резултат от работата на Даниела Любомирова Зарева като докторант самостоятелна форма на обучение, зачислена със заповед № ЛС-157/05.10.2016 г. на Ректора на БСУ в професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Граждански процес“ към Центъра за юридически науки с научен ръководител проф. д-р Силви Василев Чернев. Със заповед № УМО-50/08.11.2017 г. на Ректора на БСУ е отчислена с право на защита. Дисертационният труд е обсъден от назначена комисия от хабилитирани преподаватели при Центъра по юридически науки към Бургаски свободен

университет на 10.03.2020 г., като е дадена предварителна положителна оценка. При реализирането на дисертационната процедура са спазени изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за прилагането му и Правилника за развитието на академичния състав в БСУ.

3. Данни за дисертацията и автореферата.

Представеният за защита дисертационен труд **„Обжалване на определенията, постановявани от първоинстанционния съд в производството по граждански дела“** от Даниела Любомирова Зарева представлява първи опит в българската процесуална литература за цялостно научно изследване, посветено на проблемите относно способите за защита срещу процесуалните актове в исковото производство на първоинстанционния съд по граждански дела и производството по тяхното обжалване. Избраната тема има актуален характер поради нарастващата значимост на изследваните институти в съвременността и способства за научното ѝ осветляване. Проблематиката в съчинението интерес от теоретично гледище, но има и практическо значение, като е полезна и за правоприлагането.

Дисертационният труд е в обем от **201 страници**, включително съдържание и библиография. Библиографските източници са общо 89 заглавия, от които 80 български и 9 чуждестранни. Сред тях не са отразени значими статии със специализиран за избраната тема характер. В структурно отношение съчинението съдържа увод, шест глави и кратко заключение. Между отделните глави липсва баланс – например глава четвърта е с обем само 13 страници, а на важното за избраната тема изложение, посветено на развитието на производството по въззивно обжалване на първоинстанционните определения, наречено неправилно от дисертантката *„производство пред по-горестоящ съд“*, представляващо глава пета, са отделени само 17 страници. Този подход намирам за несъответстващ за научен труд с дисертационен характер. Малкото предложения за усъвършенстване на правната уредба, част от които от административно естество, са направени в отделните глави, като са обобщени в кратката заключителна част на съчинението. В увода дисертантката е очертала предмета на изследване (с. 8-9), посочени са неговите методи (с.9) и изрично е ограничила обхвата му, като е посочила, че в него не се *„включват определенията, които слагат край на други производства“* (с.11-12). Макар да е постигнато основното предназначение на този раздел от работата, прави впечатление, че в доста нейни части – напр. на с.76-79, се реферира към някои от изключените от обхвата на изследването определения. Констатира се и противоречие между посочения в увода на труда предмет на изследване (*„въпросите относно защитата“* срещу порочни първоинстанционни определения – с.8) и обекта, очертан в автореферата, който се изчерпва с *„процедурата по обжалване“* на същите определения (с.3). Това

има за резултат неяснота и непоследователност относно обхвата на работата, впечатление, което се затвърждава у читателя след пълния ѝ прочит.

Изложението до известна степен следва класическия модел на дисертационен труд при научно изследване на обособена самостоятелна процедура. Глава първа, неправилно озаглавена „*Общи понятия*“, термин, който е несвойствен за научен труд, съдържа разсъжденията на дисертантката относно понятието за определение (с. 17-25), опит за самостоятелно формулиране (с.23), очертаване на характерните черти на процесуалния акт (с.23-25), възпроизвеждане на възприети теоретични постановки за отграничението му от другите съдебни постановления, неправилно наречени „*други явления*“ (с. 29.38) и предложение от автора различни класификации, част от които доста спорни (с.38-57). Още от нея личи несъответствието между заглавието и обхванатата проблематика в труда - поставената тема е за обжалване на първоинстанционните определения, докато уводната глава е посветена на опита да се изясни тяхната същност. Втората глава, озаглавена „*Способи за защита срещу незаконосъобразните определения на съда*“, съдържа последователно разглеждане на някои от хипотезите на определения, изменяеми по реда на чл. 253 ГПК, основанията за въздействие върху тях, както и инициатора за това (с.58- 73). Завършващата ѝ част е посветена на исторически преглед, който обаче обхваща системите за обжалване на решения и определения, без да се ограничи до предмета на изследване в труда (с.83-90). В нея са включени и части, които не са свързани с темата на разработката и съдържат некоректен преразказ на постановките на **ТР № 1 от 09.12.2013 г. по тълк.д.№ 1/2013 г., ОСГТК на ВКС** (с.69-70) или описателни разсъждения относно определения, изключени от обхвата на изследване (с. 76-79), които намирам за излишни. Прави впечатление, че посочените структурни части в съдържанието не са възпроизведени в конкретното изложение (напр. т.1.3., т.1.4, т.1.5, както и т.2 и т.3). Глава трета със заглавие „*Частната жалба като средство за обжалване на определенията*“ съдържа изследване на правото на частна жалба, легитимацията и интереса за него (с.93-100), субективните усложнения (с.100-104) и предпоставките за надлежното му упражняване (с. 104-131), както и опит да се очертаят ефектите на редовната или поправена в срок частна жалба, в която част изложението е противоречиво и непоследователно (с. 131-135). Глава четвърта е посветена на института на отговор на частната жалба и съдържа кратко описателно, а не изследователско изложение (с.136-146), завършващо с посочване на административни задължения за изпращане на преписката по частната жалба на компетентния съд, което е без връзка с изследвания в тази част на труда институт (с.146- 149). Глава пета би следвало да е същностната част на разработката, доколкото е посветена на производството по въззивно обжалване на първоинстанционните определения, наречено неправилно от дисертантката „*Производство пред по-горестоящ съд*“

(с.150-168). Изложението, обхванато от нея, намирам за неясно и противоречиво, без очертани специфики на изследваното въззивно частно производство, доколкото в частта, която му е отредена (с. 155-166) се съдържа изложение както за въззивното, така и за касационното обжалване на определенията, което е некоректно. Глава шеста, озаглавена „Производство пред касационната инстанция“ (с. 167-192) не съответства на предмета и ограниченията в обхвата на изследване, посочени от дисертантката в увода. Отделно, тя съдържа много слабо и описателно изложение, възпроизвеждане на постановки от тълкувателната практика на ВКС, без теоретичен анализ или научно изследване, поради което я намирам за изцяло излишна. Краткото заключение съдържа виждането на автора за приносни моменти в разработката (с.193), както и обобщаване на малкото предложения за промяна на правната уредба (с.194). Авторефератът на дисертацията е в обем от 38 страници и отговаря на научните изисквания. Съдържащата се в него справка за научна новост (с. 5-6) посочва основните научно-приложни резултати. В началото на автореферата коректно са очертани актуалността на проблематиката, целта и задачите и изследването (с.3-5), като е посочена методологическата му основа (с. 5). Има обаче противоречие между обекта на изследване, очертан в автореферата - „процедурата по обжалване“ на определенията, постановявани от първоинстанционния съд по граждански дела, (с.3) и посочения в увода на труда предмет на изследване, който е по-широк (с.8), както и конкретното съдържание на разработката, което го надхвърля, особено с изложението в глава първа и шеста, което не е свързано нито със заглавието, нито с очертания обхват на изследване.

Представеният дисертационен труд съдържа общи достойнства и научно-приложни резултати с приносни моменти.

3.1. Темата е сполучлив избор и предоставя възможност на нейния автор за задълбочен анализ и осветляване на теоретичните и практически проблеми, които се пораждат в теорията и пред правоприлагането при един от способите за защита срещу първоинстанционни определения, постановявани в исковото производство. Проблематиката, предмет на изследване, се отличава с несъмнена актуалност, както и теоретична и практическа значимост.

3.2. Дисертационният труд разкрива достатъчни теоретични познания по темата, познаване и анализ на правната уредба у нас, а също и в исторически контекст. Разработката съдържа опит за анализиране на различните становища в теорията и съдебната практика.

3.3. Изложението представя в логическа последователност цялостно изследване на поставената тема, но не е постигнат добър баланс в акцентите на разглежданата проблематика. В части от труда дисертантката показва възможност за самостоятелно мислене и творчески подход при извеждане и защитаване на

поддържаните теоретико-приложни тези, за разбираемост и последователност на разработката.

3.4. Дисертационният труд показва характеристиките на научен продукт с добри качества. Поставените на обсъждане отделни проблеми в части от дисертацията са систематично поднесени.

4. *Научни приноси.* Дисертационният труд съдържа конкретни приноси моменти с научно-приложен характер:

4.1. Разработката е първи опит в българската процесуална литература за цялостно научно изследване, посветено на проблемите относно способите за защита срещу порочни първоинстанционни определения в исковия процес.

4.2. Интересно и последователно е изследването, посветено на някои от хипотезите на определения, изменяеми по реда на чл. 253 ГПК, основанията за въздействие върху тях, възможните субекти, на които принадлежи инициативата за прилагане на този способ (с.58-73).

4.3. Сполучливо и с научно-приложни резултати е изложението в частта относно правото на частна жалба, легитимирани субекти и интереса за него (с.93-100). Полезни са разсъжденията на автора при осветляване на проблематиката за упражняването му при субективните усложнения в процеса (с.100-104), както и части в изложението относно необходимите реквизити от съдържанието на частната жалба (с. 116-119).

4.4. Интерес представлява и изложението в частта, посветена на правото на отговор на частната жалба и предпоставките за упражняването му (с.137-146), както и опитът на автора да го съпостави с правото на отговор на исковата молба и отговора на въззивната жалба, който обаче остава недоразвит откъм теоретична теза.

4.5. Подкрепа заслужава и опита да се проследят исторически възприетите в теорията понятия за определение и да се допълнят с авторови виждания за характеристиките им (с. 19-25), която проблематика обаче е извън предмета на изследване.

5. *Критични бележки и препоръки.* По представения дисертационен труд могат да бъдат отправени препоръки, които да послужат на автора при бъдещото му научно развитие:

5.1. Основният недостатък на разработката се състои в липса на яснота относно обхвата на изследването. Това резултира в несъответствие на заглавието с изложението, в чийто предмет са включени всички средства за защита срещу първоинстанционни определения, а не само обжалването, както е посочено в заглавието на избраната тема. Освен посочените по-горе глави първа и шеста, които са извън темата и надхвърлят предмета на изследване, неясен и непоследователен е похватът и откъм изследване на определенията на първоинстанционния съд, кои от тях са включени в неговия обхват и за кои от тях

се отнася изложението относно т.нар. от дисертантката „ *производство пред погорестоящ съд*“, представляващо глава трета от труда. Части от изложението съдържат ненужен преразказ на възприети в теорията виждания (с. 29-31; с.39-41; с.42-44; с.168-170; с.172-179) или законови текстове и тълкувателни постановки от практиката на ВКС, без теоретична дискусия, понякога некоректен (с. 31-37; с. 69-70; с. 179-182), който е препоръчително да бъде избягван при научно изследване от такъв характер. Трудът би спечелил, ако анализът и извеждането на спецификите в изследваното производство, развитието му и правните последици на актовете, с които то приключва, се ограничат до очертания със заглавието на темата предмет на изследване.

5.2. Изцяло погрешна е тезата на дисертантката относно въведения от нея критерий за разделяне на определенията с оглед режима им за касационно обжалване и разграничаването им на две групи : *„определения, които подлежат на задължително касационно обжалване, и такива, които подлежат на факултативно касационно обжалване“* (с. 55-56), повторена в доста части на изложението (с.41-42; с.151; с. 169-170; с.171). Освен, че няма законово основание за подобно деление, тази неправилна теза показва неразбиране и липса на анализ на разликите в обхвата на чл. 274, ал.2 ГПК, който определя компетентността на съда и типа на обжалване – въззивно, за разлика от чл. 274, ал.3 ГПК, който единствено урежда обхвата на въззивните определения, които подлежат на селективно касационно обжалване. *„Задължително“* обжалване, камо ли касационно, по ГПК не е уредено, както неправилно приема авторът. Погрешно и резултат от неразбиране е и становището, че *„в практиката си ВКС признава съществуването на процесуални решения“* (с. 37). Посочените от дисертантката примери са за решения по процесуални права или въпроси – правото на отмяна на влязло в сила решение, правото на отмяна на действие или отказ на съдебен изпълнител, но това не представляват процесуални решения и подобно становище не е възприето в практиката на ВКС.

5.3. Доста от изразените виждания в разработката не могат да бъдат споделени и се нуждаят от значително преосмисляне – например категоричният извод, че *„следователно, когато не се произнеса по материалноправен спор, съдът постановява определение“* (с.23). Както е известно, има и решения в определени производства, с които не се разрешават материалноправни спорове и това не може да служи като отличителен белег за разликата между двата вида съдебни актове. Не би могло да бъде споделено и мнението, че *„към необжалваемите определения трябва да се отнесат и тези, които по принцип са обжалваеми, но липсва интерес от тяхната отмяна“* (с. 51, повторено на с.74). то разкрива допуснатото неправилно смесване от дисертантката между различните понятия обжалваемост (годен предмет на обжалване) и правен интерес от обжалване. Не споделям и извода, че чл. 253 ГПК може да се приложи от въззивен

съд, за да отмени определение на първоинстанционен (с.68, с.71), като го намирам за противоречащ на тълкуването на разпоредбата, което се възприема от теорията и съдебната практика. В труда се съдържат и противоречиви разсъждения на автора по този въпрос (с.68 и с.69), което води до неяснота на виждането. Не бих могла да се присъединя и към мнението в изследването на проблематиката на частната жалба, че *„правото на жалба произтича от правото на иск“* (с.93), защото то може да е свързано с правото на встъпване и правото на отмяна на влязло в сила решение, както и твърде категоричното отричане на правото на обикновения другар да се присъедини към частната жалба, подадена от съищец или съответник (с. 102). Необходимо е и преосмисляне на тезата за разделяне на въззивните определения на *„първични и вторични“* (с.150; с. 52), което намирам за неправилно и резултат от неразбиране на термина *„въззивно определение“*, изяснен в теорията. Не споделям и тезата, че в неправилно нареченото от дисертантката *„производство пред по-горестоящ съд“* трябва да се извършва подготвително заседание, в което да се изготвя проекто-доклад (с. 159-162; с. 194) с оглед изяснените в теорията характеристики на въззивната дейност при обжалване на определенията, потвърдени от **ТР № 6/2017 от 15.01.2019 г. по тълк.д.№ 6/2017 г., ОСГТК на ВКС**. За некоректно намирам и мнението, че с преписката по частната жалба *„в съдебната практика обикновено се изпраща цялото дело“* (с.145). Същата критична бележка отнасям и към мнението, че неоснователната частна жалба се оставяла *„без последствие“* (с. 165), основания за подобен извод липсват.

5.4. На отделни места в труда са допуснати грешки и некоректни цитирания, които трябва да се отстранят. Така не е вярно, че *„действащата позитивна уредба на производството по обжалване на определенията не дефинира конкретно съда, компетентен да разгледа частната жалба“* (с.150); на с. 130 невярно е посочено, че при процедурата за проверка редовността на частната жалба се прилага чл. 129 ГПК, за нея има специално правило (чл.262 във връзка с чл. 275, ал.2 ГПК); не е вярно също, че при констатирана от въззивния съд нередовност на частната жалба преписката следва да се върне (с.156). Некоректно е цитирането на с. 58, бел.122 и на с.86, бел. 162: литературният източник не посочва аналогично производство на това по чл. 253 ГПК още по-малко го нарича *„отзивно“*. В доста части на труда са използвани недостатъчно прецизни изрази и термини – напр. за задължителен характер на практиката на ВКС по чл. 290 ГПК (с.80, с. 144, с.147 -148; с.194), въпреки изричното правило на чл. 290, ал.3 ГПК.

5.4. Неясно и противоречиво, без изведени ясни тези е изложението в частта относно връзката между правото на иск и правото на частна жалба (с. 93 и с.98), както и становището на дисертантката дали частната жалба проявява суспензивен ефект (с.131- 134 от труда и с. 26 от автореферата). Намирам за необосновани и предложенията за тълкувателни решения на ВКС, доколкото дисертантката не

посочва и анализира противоречие в съдебната практика като основание за постановяването им (с.80; с.144; с.147-148).

6. Публикации. Авторът е представил шест публикации, като е посочил, че те са по темата на дисертацията (погрешно отразени на с. 7 от автореферата седем):

6.1. Възможностите за „поправка“ на определението.-В : Сборник с доклади от VII Национална конференция на докторантите в областта на правните науки. С., Българска академия на науките, 2017 г., ISSN 2603-3011, с. 136-142;

6.2. Понятието за определението като един от съдебните актове, постановявани от първоинстанционния съд в исковото производство по граждански дела. –В: Юридически сборник на БСУ, том XXIV, 2017, ISSN 1311-3771, с. 297-308;

6.3. Събирането на доказателства пред въззивната и касационната инстанция в производството по обжалване на определения, постановени по реда на ГПК. –В: Актуални проблеми на частното право, Благоевград, 2015, ISBN 978-954-680-999-5, с. 121-126;

6.4. Обжалването на определения, постановявани по граждански дела, в практиката на Върховния касационен съд на Република България. – В: Сборник Проблеми на законодателството и правоприлагането, свързани с развитието на бизнеса в Република България и Европа, том 1, С.: 2015, ISBN 978-954-644-738-8, с. 217-223;

6.5. Обжалване на определенията - основни моменти, научна конференция БСУ, 2013, с. 203-213, без посочен ISBN или ISSN;

6.6. Новите моменти в правната уредба на определенията в новия ГПК, Международна научна конференция в БСУ, 2010, с. 424-431, също без посочен ISBN или ISSN.

Публикациите по темата на дисертационния труд са с приложна стойност, две от тях (под № 6.2. и 6.4.) са публикувани в рецензирани научни издания, включени в националния референтен списък, изразените в тях виждания на автора са възпроизведени в завършения текст на разработката. Броят на публикуваните съчинения по темата на дисертационния труд изпълнява изискванията на Правилника за развитието на академичния състав в БСУ.

7. Заключение.

За защита е представено цялостно научно изследване в българската процесуална литература, посветено на актуалните проблеми относно способите за защита срещу процесуалните актове в исковото производство на първоинстанционния съд по граждански дела и производството по

тяхното обжалване. Дисертационният труд отговаря на изискванията, предвидени в чл. 6 от Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагането му и на чл. 16, ал.2 от Правилника за развитието на академичния състав в БСУ, тъй като отразява достатъчни теоретични познания на дисертантката по специалността, разкрива способностите ѝ за самостоятелно научно мислене и творчески подход към проблематиката, включена в предмета на изследване.

По тези съображения давам своята **положителна оценка** и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително, за да придобие дисертантката **Даниела Любомирова Зарева образователната и научна степен “доктор“ по професионално направление 3.6. Право, научна специалност граждански процес, научна област 3. Социални, стопански и правни науки.**

гр. София, 11.05.2020 г.

Рецензент :

доц. д-р Таня Градинарова